

5. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій. - Львів: Кальварія, 2003.

Іванова Т.В., Малюх А. О.

Сумський державний університет

Відношення молоді до різних форм насильства

Гармонійний розвиток особистості може відбутись тільки за умови створення соціального середовища, яке, по-перше, дає індивіду механізми та інструменти для розвитку, по-друге, не створює перешкод для формування особи. Таким чином, в будь-якому середовищі ми можемо виокремити дві відносно незалежні константи. З одного боку, тільки різноманітне, інформаційно збагачене середовище може дати шанс для формування особистості. З іншого боку, велике значення набувають форми та механізми, за допомогою яких передаються виховні впливи, особливості відношення до особистості як до самоцінної структури тощо. В результаті навіть при інформаційно збагаченому середовищі ми можемо не одержати повноцінно розвинену особистість у випадку, коли до неї існує відношення як до об'єкту, який підлягає насильницькій соціалізації. В зв'язку з цим слід розглянути проблему насильства, що існує і в нашому суспільстві, і яке впливає на різноманітні сторони життя людини. Існує досить багато визначень насильства та підходів до його аналізу. В даному випадку розглянемо робоче визначення насильства, яке ми використовували при створенні опитувальної методики.

Насилля ми розуміємо як засіб нав'язування власної точки зору, поведінки та системи цінностей іншій людині. Інша людина розглядається при цьому як об'єкт впливу, що не має можливостей для вияву власної точки зору, емоцій, потреб тощо. Саме ознака "об'єкту", яким виступає інша людина, над якою проводяться насильницькі дії, на наш погляд є головним при розумінні насильства. Зрозуміло, що об'єкт не може мати

власної точки зору чи власних бажань, тому що він не має головної особливості, що відрізняє його від суб'єкта – власної активності. Як кінцевий логічний висновок – над об'єктом можна робити будь-які маніпуляції, змінювати його та перевиховувати. Таким чином породжується насильство.

Вищеописане насильство ми відрізняємо від насильства агресивного, садистського, коли людина, що створює насильницькі дії, знаходиться у певному психічному розладі або відчуває насолоду, завдаючи болю іншій людині.

В нашому випадку поняття насильства більше має відношення до повсякденних форм буття. Наприклад, батьки можуть бити дитину, не переймаючись тим, що їй боляче або соромно. Вони розглядають дитину як власність, що потребує вдосконалення за допомогою побиття.

Виходячи з вищеописаного поняття насильства були виділені сфери, в яких може відбуватися насильство. Зокрема, насильство може бути фізичним і мати форму завдання фізичної шкоди іншій людині. Крім того, насильство може бути психологічним і проявлятися в нав'язуванні власної точки зору іншій людині, в існуванні жорстко закріплених форм “правильної” та “неправильної” поведінки, коли все, що є неправильним, підлягає безумовному засудженню.

Насильство, крім того, може бути описане з боку об'єктів впливу: до членів своєї родини, до інших людей, до молодших за віком, до однолітків та до старших за віком.

Таким чином, виходячи з описаного поняття насильства була створена соціологічна анкета. В дослідженні прийняло участь 80 осіб у віці 18-23 роки, 40 дівчат та 40 хлопців. Переважним чином це були студенти молодших курсів Сумського державного університету. Частина з опитаних була студентами інших навчальних закладів.

Перш за все, розглянемо особливості фізичного насильства, з якими стикались опитані студенти. З відкритим фізичним насиллям по відношенню до себе зустрічались 45% дівчат та 72,5% юнаків. При цьому, дівчат найчастіше били родичі (27,5%), інколи це були однолітки та інші дорослі (по

7,5%). Хлопців частіше били і інші дорослі (37,5%), потім йшли однолітки (27,5%) та родичі (22,5%). Слід зазначити, що опитана вибірка відноситься до середнього класу. Незважаючи на це, ми бачимо, що фізичне насильство є досить розповсюдженим в даній соціальній групі.

Особливості виховання в дитинстві, безумовно, впливають на орієнтації молоді щодо виховання власних дітей. 12,5% дівчат та 32,5% юнаків вважають, що дітей слід виховувати в стилі покарання для того, щоб з них виростити гарних людей. Існує деяка різниця в оцінці поведінки неслухняних дітей респондентів різної статі. Перш за все, 45% юнаків та дівчат вважають неслухняність дитини результатом неправильного виховання, 30% дівчат та 27,5% юнаків оцінюють неслухняність як прояв особливого характеру. Крім того, юнаки схильні оцінювати неслухняність як вікові прояви – 27,5%, дівчата – як ситуативні емоційні порушення – 12,5%.

В анкеті було ще одне запитання про те, чи знають респонденти сім'ї, в яких чоловік б'є жінку. Щоб зняти можливість небажання відповісти, спеціально підкреслювалось, що це не обов'язково може бути власна сім'я або родина добрих знайомих. 60% дівчат та 62,5% юнаків відповіли, що вони знають подібні сім'ї. При цьому оцінка даної ситуації відрізнялась у представників різної статі. 60% дівчат вважали, що бити може жорстока людина, яка є садистом за своєю сутністю. Подібну точку зору підтримали тільки 25% юнаків, 50% зауважили, що відносини в іншій сім'ї зрозуміти важко. Це висловлювання насторожує – нейтральне відношення до фізичного насильства, на нашу думку, в певний час та за певних умов може стати підґрунтям для розвитку форм насильницької поведінки.

Ще більш розповсюдженими є ситуації сварок в родині. 57,5% дівчат та 67,5% хлопців відповіли, що їхні батьки сваряться та ображають один одного. При цьому, частіше це робив батько (по 30% у дівчат та хлопців). Мати була ініціатором сварок у відповідях дівчат в 20% ситуацій, у відповідях хлопців - в 27,5% ситуацій. Різниця у відповідях,

можливо, пояснюється феноменом ідентифікації, коли дівчата агресивну поведінку матері такою не вважали, вбачаючи в її прояві інші причини.

В опитувальнику були сформульовані запитання, які оцінювали відношення респондентів до деяких проявів психологічного насильства. Зокрема, був взятий аспект виходу людини за межі соціальних ролей. У кожній статі є типові ролі, наприклад, для жінки – це мати, дружина, для чоловіка – захисник, хазяїн. Зрозуміло, що будь-яка людина має право на власну самореалізацію і тому ми не маємо право засуджувати тих, чия поведінка не є типовою для представників власної статі. Тому психологічне засудження таких людей є кроком до певних поведінкових реакцій.

Розглянемо деякі результати вивчення схильності до психологічного насильства. Зокрема, респонденти оцінювали наступні ситуації. Перша – оцінка поведінки жінки у віці за п'ятдесят, що не хоче обмежитись тільки соціальним стереотипом “бабусі”, а хотіла б продовжувати вести активне соціальне, професійне та особисте життя. Подібну поведінку негативно оцінили 12,5% дівчат та 32,5% юнаків. Друга ситуація – жінка зробила успішну кар'єру, але не має власної сім'ї. Негативно оцінили подібну ситуацію 22,5% дівчат та 25% юнаків. Ситуація третя – відношення до знайомого, про гомосексуальну орієнтацію якого несподіванно дізнались респонденти. 55% дівчат та 22,5% юнаків зазначили, що їхнє відношення до такої людини залишиться незмінним. Всі інші відзначили різні рівні негативного відношення до даного факту, включаючи повний розрив відносин. Ситуація четверта – чоловік активно займається традиційно жіночою хатньою роботою. Неправильною таку ситуацію вважають 5% дівчат та 22,5% юнаків. Ситуація п'ята, в якій описаний варіант сім'ї зі зверненим розподілом ролей: жінка заробляє гроші, а чоловік веде дім та виховує дітей. Негативно таку сім'ю оцінили 25% дівчат та 32,5% юнаків.

Таким чином, в даному повідомленні описане відношення осіб молодого віку до різних форм насильства. Респонденти в

своєму житті неодноразово стикались з різними проявами насильства. Майже половина дівчат та дві третини хлопців самі були об'єктами фізичного насильства, переважним чином, з боку батьків. Слід зазначити, що приблизно третина опитаних також орієнтована на модель насильницької взаємодії при вихованні власних дітей.

Досить часто наші респонденти стикаються з випадками агресивного відношення людей один до одного. Це, насамперед, сварки між батьками. Крім того, респонденти бачили або знають про випадки фізичного насилля в інших сім'ях.

Особливої уваги заслуговує так зване психологічне насильство, коли людині намагаються нав'язати власну точку зору. Результати дослідження, по-перше, показали, що дівчата є більш толерантними в оцінці поведінки інших людей. По-друге, схильність до психологічного тиску виявилась приблизно у 25% респондентів.

Нечасєв О.С.

Сумський Державний Університет

Гендерные стереотипы

Стереотипы массового сознания являются мощнейшим барьером в установлении гендерного равенства. Социальный стереотип можно определить как схематичный, стандартизованный образ или представление о социальном явлении или объекте, обычно эмоционально окрашенные и обладающие большой устойчивостью. Разновидностью социальных стереотипов являются гендерные стереотипы - внутренние установки в отношении места мужчин и женщин в обществе, их функций и социальных задач.

Особенность стереотипов такова, что они настолько прочно проникают в подсознание, что их очень трудно не только преодолеть, но и осознать вообще.

Можно выделить следующие основные гендерные стереотипы, существующие в массовом сознании.